

LESMATERIAAL

DIER & DORP EDUCATIE

Inhoud lesbrief

1. Wat je vooraf moet weten als docent / begeleider

- Over de lesopdrachten - vakoverstijgend

2. Vóór je het hertenkamp gaat bezoeken | KENNISMAKEN

Introductie voor leerlingen & bezoekers

- **GESCHIEDENIS**
- Optioneel: **BELANGRIJKE NAMEN, WOORDEN & ACHTERGRONDEN OM TE ONTHOUDEN**
- Optioneel: **VOORLEESVERHAAL**

3. VERDIEPEN

- Dieren in beeld
- Optioneel: **GASTLES & BEZOEK**

4. Na het bezoek | VERWERKEN

- **SPORENONDERZOEK** | kennis-doe-opdracht
- Optioneel: **VERWERKING** | schrijf- of tekenopdracht

5. Contact

Colofon

1. Wat je vooraf moet weten als docent / begeleider

Het hoofddoel is om mensen spelenderwijs meer bewust te maken van de dierenwereld en het milieu, als ook de sociale functie van het hertenkamp in ons dorp. Niet alleen willen we mensen kennis laten maken met de prachtige dieren in ons eigen hertenkamp en alle interessante weetjes of grappige feitjes, maar ook met de belangrijke rol die het heeft voor de vrijwilligers die er werken en de bewoners van ons dorp.

Deze voorlichting wordt gegeven vanaf peuterleeftijd tot ouderen met of zonder beperking. Hygiëne voor mens en dier is voor ons erg belangrijk, wij laten dit zien tijdens de gastlessen. Ook wordt er verteld wat het inhoudt om de dieren goed te verzorgen, over het werken met onze diersoorten, het opvoeden van dieren en alles wat erbij komt kijken.

Groepen waar voorlichting aan gegeven kan worden:

- Basisonderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Middelbaar beroepsonderwijs
- Scouting
- Zorgvragers (hier adviseren wij ook een 'aaiuurtje' voor)

Staat jouw doelgroep er niet tussen? Geen nood dit zijn wat voorbeelden neem gerust contact op!

Over de lesopdrachten - vakoverstijgend | aansluiting kerndoelen

De lesbrief is bedoeld om jou als docent of begeleider meer achtergrondinformatie en handvatten te geven om de vragen/ opmerkingen, meningen en kwesties die bij de mensen en leerlingen leven vooral de ruimte te geven na het lezen van de dier-informatie en het bezoek aan ons hertenkamp.

Behalve INFORMATIE over de dieren, waarmee je jouw leerlingen gericht op bezoek bij het hertenkamp kunt laten gaan, treft je ook een stukje GESCHIEDENIS aan. Daarmee plaatsen we het hertenkamp in een duurzame context en gaan leerlingen begrijpen dat het hertenkamp al eeuwen (!) onderdeel is van hun eigen SOCIALE LEEFOMGEVING.

Met een aantal thematische handreikingen kun je na afloop van het bezoek verder met elkaar in gesprek om de beleving van het bezoek te VERWERKEN.

Moeilijke woorden zijn uitgelegd en historisch toegelicht.

Wil je voor het gehele programma (kennis, tekenopdracht, gastles & bezoek) gaan? Het leent zich uitstekend voor een projectmatige aanpak en is vakoverstijgend: geschiedenis, maatschappijleer, kunstgeschiedenis, biologie. Met thema's als milieu, architectuur, verdraagzaamheid, diversiteit, dierenbescherming, verzorging is dit lesprogramma bovendien uitermate actueel.

In aansluiting op de *kerndoel 39* 'Oriëntatie op jezelf en de wereld – Mens en samenleving, leren de kinderen door de lessen en het bezoek aan het hertenkamp met zorg om te gaan met het milieu: waarbij verwondering en schoonheid centraal staan. Ook bij *kerndoel 40* kan aansluiting gevonden worden, natuur en techniek: waarbij leerlingen juist in de eigen omgeving (veel voorkomende) planten en dieren leren onderscheiden en benoemen, de opdrachten sluiten ook aan bij het leren over het

functioneren in hun leefomgeving. Ook bij *kerndoel 51* kan worden aangesloten, het begrip tijd wordt in dit lesmateriaal gebruikt om de historie inzichtelijk te krijgen én er kennis wordt gemaakt met het interpreteren van historische bronnen. Tot slot *kerndoel 56*, kunstzinnige oriëntatie: cultureel erfgoed. Met name de waardering voor het plaatsen van specifieke architectuur in de natuur (algemene leerlijn A) wordt in de lesbrief benoemd. Maar ook een link leggen tussen de eigen uiting van de leerling plaatsen in een figuratieve of abstracte context maakt dat een bezoek aan de hertenkamp ook onder de kunstzinnige discipline kan vallen.

2. Vóór je het hertenkamp gaat bezoeken | kennismaken

Introductie voor de leerlingen / bezoekers

Het hertenkamp mag je elk moment van de dag bezoeken met je leerlingen.

Let op: je mag het kamp niet in zonder afspraak! Plan een afspraak in met één van onze vrijwilligers, zie hiervoor [CONTACT](#). Ter voorbereiding kun je ons ook uitnodigen in de klas. Zie hiervoor de informatie over deze [GASTLES](#).

Voordat je met je klas gaat is het goed meer te weten of de geschiedenis van het hertenkamp. Naar gelang de leeftijd en niveau van de leerlingen of ouders vertel je meer of minder van de historische context van het hertenkamp dat eeuwen omvat...

GESCHIEDENIS

1920, Bloemendaal

De geschiedenis van het Hertenkamp begint in 1920. De gemeente Bloemendaal kocht toen het voormalige Saxenburger bos aan. Dit is het huidige Bloemendaalse bos. In 1920 was dat nog onderdeel van **Buitenplaats** Saxenborg. De huizen van deze buitenplaats waren in 1798 al afgebroken. Wat nog wel staat tot op de dag van vandaag zijn: het witte huisje naast Thijssens Hof (voorheen pannenkoeken-huisje, nu wijnproeverij) en een hek aan een oprijlaan van een boerderij naast basisschool BSV, als ook het hertenkamp dat leeg stond.

Buitenplaatsen hadden vaak een hertenkamp, denk maar aan Buitenplaats Elswout dat nog steeds een hertenkamp heeft, dat je kan zien vanaf de weg. En wat dacht je van de naam Hartenlust? Vroeger heetten herten 'harten', vandaar de naam van deze buitenplaats (en inmiddels ook MAVO-school) Hartenlust.

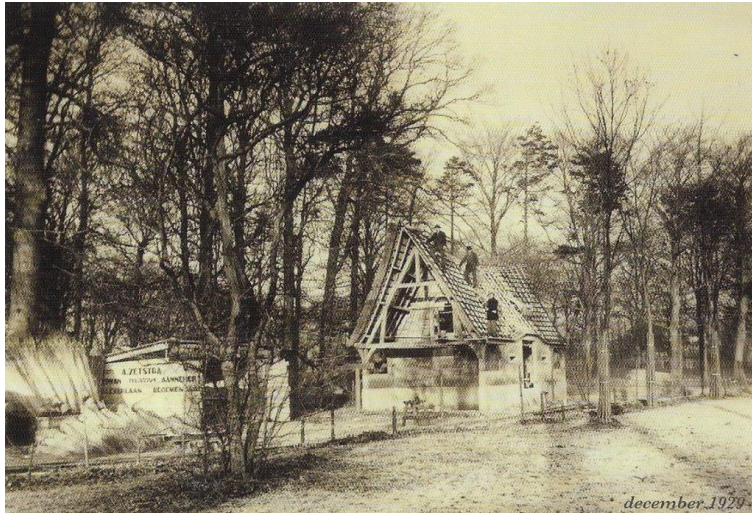
De Haarlemse tuinarchitect Leonard **Springer** kreeg de opdracht om de paden en wegen in het bos een beter verloop te geven en hij wilde ook het hertenkamp laten herstellen. Het hertenkamp zou op een iets andere plek komen in de omgeving van de zogenaamde 'Kom van Saxenburg'. Dit is de ovale vijver die binnen de grenzen van het kamp zou komen te liggen en die toen zijn huidige vorm kreeg inclusief een waterval. In 1929 begon de gemeente met de aanleg van het huidige Hertenkamp.

Een aantal dieren werd geschonken door de omliggende Buitenplaatsen uit hun hertenkampen, denk aan Hartenlust, Elswout en Velserbeek en een aantal dieren werden aangekocht.

Het dierenverblijf wordt het zogenaamde **Batakhuisje** en werd in 1929 gerealiseerd. Ook de ijzeren omrastering werd geplaatst.

In de volksmond wordt dit huisje soms 'Zwitsers Chalet' genoemd. Dit is onjuist. Dat kan je zien doordat de architectuur niet Zwitsers is, maar Sumatraans. De stijl van het dierenverblijf is in de traditie van Buitenplaatsen in de Gouden eeuw, toen veel tuinen werden opgesierd met tuinhuisjes in exotische stijl, geïnspireerd door de verre reizen van hun eigenaren.

Meer informatie lees: Buitenplaatsen & hertenkampen, het ontstaan, onder **BELANGRIJKE WOORDEN & NAMEN**.

Batakhuisje in aanbouw 1929

Voorbeeld van een Zwitsers chalet

Voorbeeld van een Sumatraans huis

Batakhuisje, rijke geschiedenis

Batak is een verzamelnaam voor alle volken in Sumatra, een groot eiland in de [archipel](#) (eilandengroep) van Indonesië. Het land waar de Nederlanders meer dan 300 jaar overheersers ([kolonisten](#)) waren.

De mensen in Sumatra (de Minangkabau) bouwden vroeger hun huizen zoals het batakhuisje in ons hertenkamp. Het dak is gebogen waardoor er twee punten ontstaan. Deze symboliseren de hoorns van een kleine koe. Het verhaal is als volgt:

Een kleine koe van de **Minangkabau** moest strijden met een grote koe van Java, een ander groot eiland. De kleine koe won eenvoudig door zijn kop omhoog te doen en zo de grote koe in de buik te prikken, waardoor deze overleed. Je kan het vergelijken met ons verhaal van David en Goliath.

Hertenstal

In 2019 is er een extra, nieuwe hertenstal in gebruik genomen, ontworpen door architectenbureau Collo. De stal is een groot succes! Alle diertjes voelen zich er erg gelukkig. De herten natuurlijk, maar de geiten en schapen vinden het een rustige, veilige plaats om hun jongen te krijgen (**werpen**). Het is een mooie en functionele stal geworden.

Vrienden van het Hertenkamp

In de afgelopen honderd jaar gebeurt het regelmatig dat de gemeente overweegt het hertenkamp op te doeken. Gelukkig zijn er steeds veel dorpelingen die zich inzetten om dat te voorkomen en tot nu toe dus met succes. Zo is er in 1994 een vriendenclub ontstaan die elk jaar er weer voor zorgt dat er genoeg geld is om het hertenkamp te laten voortbestaan, met een beheerder, vrijwilligers en dieren.

De Stichting heeft de dagelijkse verzorging van de dieren en het onderhoud van het kamp op zich genomen. Daarvoor worden natuurlijk kosten gemaakt, onder andere voor de aanschaf van veevoer, hooi en stro en het afvoeren van mest maar ook voor de dierenarts en medicijnen. Het geld dat hiervoor nodig is wordt opgebracht door de donateurs van onze Stichting en af en toe ontvangt de Stichting een legaat. Daarnaast krijgt de Stichting een bijdrage in de kosten van de gemeente.

De opstallen en de grond zijn eigendom van de Gemeente Bloemendaal en zij zorgt voor het groot onderhoud van het Hertenkamp. Het hertenkamp is onderdeel van het Bloemendaalse bos.

Wil je ook vriend worden? Ga dan naar de website en word donateur!

www.hertenkampbloemendaal.nl

BELANGRIJKE NAMEN, WOORDEN & ACHTERGRONDEN OM TE ONTHOUDEN - OPTIONEEL

Buitenplaatsen & hertenkampen, het ontstaan

In de 17de eeuw werd er in Nederland veel geld verdiend met de handel in verre landen. Er werd gehandeld in specerijen, zijde en grondstoffen, zoals diamanten. Dit wordt ook wel de Gouden Eeuw genoemd. Mensen gingen zelfs wonen in die landen (**koloniën**), om de handel te bevorderen (**kolonisten**).

Handelaren reisden per schip langs Afrika naar Azië (VOC) en Zuid-Amerika (WIC) en onderweg namen ze mensen mee om te verkopen, deze tussenhandel heette *slavenhandel*. Deze Afrikaanse en Aziatische mensen werden doorverkocht aan vooral Brazilië (op onder meer Curaçao & Bonaire) en ook aan Noord-Amerika (op Jamaica). Deze handel was 'tussenhandel', een bij-handel naast de grondstoffen en specerijen en heette slavernij.

Het was weliswaar bijhandel, maar er werd veel aan verdiend. Zakenmannen in de grotere steden zoals Den Haag, Rotterdam en Amsterdam werden rijk van de slavernij en handel en bouwden pakhuizen en grote woonhuizen in de steden. Je kan deze huizen nog steeds zien langs de grachten. Rotterdam is gebombardeerd in de tweede Wereldoorlog en daardoor zijn daar de meeste van deze mooie grachtenwoningen verdwenen.

Doordat het stonk in deze steden (er was nog geen riolering, mensen poepten en plasten in de grachten) wilden ze ook 'buiten' wonen voor de frisse lucht en de jacht. Zo bouwden ze buitenplaatsen aan de kustplaatsen en langs rivieren zoals de Vecht en de IJssel: mooie grote huizen met prachtige tuinen. Rondom de Buitenplaatsen was altijd veel bos, waarin de mensen konden jagen op wild, zoals herten en zwijnen. Toen de jacht moeilijker werd doordat er minder wild was te vinden, wilden de mensen toch wild in hun tuin. Zo ontstonden de hertenkampen.

Springer

Meneer Springer is een belangrijke tuinarchitect in Nederland. Hij legde bij heel veel landhuizen de tuinen aan in de traditie van een andere (tuin)architect: meneer **Zocher**. Tegenwoordig zijn dit parken waarin je kunt wandelen en je herkent ze aan open grasvlakten, verschillende boompartijen, romantische vijvers en slingerende padjes. Het worden ook wel **Engelse tuinen** genoemd.

Batak

De naam Batak is eigenlijk een scheldnaam voor de hooglandvolkeren in Noord-Sumatra, maar de Nederlanders hebben zelf die associatie niet.

Archipel

Een archipel is een eilandengroep dat lijkt op een ketting. Ze bevinden zich vaak in open zee en zijn meestal vulkanische eilanden, die ontstaan langs oceanische ruggen of vulkanische hotspots.

Minangkabau

Een volk in Sumatra, dat huizen bouwde zoals dat in ons kamp staat. Minang betekent 'winnen' en 'ka(r)bau' is een watterbuffel, ofwel een (Indische) koe. Ze verlenen hun naam aan een mooie legende (zie voorleesverhaal).

Werpen

Het werkwoord werpen betekent baren, kinderen krijgen. Als dieren baren noemen we dat werpen.

VOORLEESVERHAAL – optioneel

HET GEBEURDE ERGENS... IN DE BOSSEN VAN BLOEMENDAAL?

De legende van Minangkabau

Eén van de vele legenden over de herkomst van het Minangkabau-volk in de Padangse Bovenlanden van Sumatra heeft betrekking op deze naam. In deze legende komen hun verstandelijke vermogens tot uiting, ofwel: hun slimheid.

Er was eens, heel lang geleden een Javaanse hebberrige koning. Hij had alles al, maar wilde meer en zo wilde hij het mooie eiland Sumatra hebben, met zijn orang oetans, groene jungle en prachtige meren en watervallen. Hij stuurde een boodschapper naar de koning van Sumatra met de oproep om zich over te geven. De koning van Sumatra wilde niet zomaar zijn mooi land geven en wilde ook geen oorlog. Hij overlegde met zijn volk en de mensen bedachten een plan.

Om bloedvergieten te voorkomen stuurden zij de boodschapper terug met het voorstel om een stieren gevecht (karbauwen) te houden tussen een Javaanse en een Sumatraanse stier.

De Javaans koning lachte ze uit en dacht dat het een makkie zou worden, want hij had heel veel stieren en koos de allersterkste uit.

Op de bewuste dag stond in de arena een enorme Javaanse stier klaar voor de strijd. Zijn ogen fonkelden en zijn schouders waren enorm breed en gespierd. Tot grote verbazing van zowel de Javaanse karbouw als het toekijkend publiek verscheen een klein, zwak en hulpeloos Sumatraans kalfje in de arena. Het beestje loeide schattig, want het had al dagen niet gegeten of gedronken en had veel honger.

Het kalfje rende op de grote karbouw af en drukte zijn neus tegen de buik op zoek naar melk. Omdat hij geen uier kon vinden, drukte hij nog eens en nog eens, totdat hij begreep dat dit niet zijn moeder was.

Spoedig daarna stroomden er bloed uit de buik van de grote karbouw en even later stortte het dier dodelijk ter aarde.

Naar later bleek was het halfverhongerde kalfje voorzien van scherpe messen aan beide hoorntjes waarmee telkens bij het zoeken naar melk de buik van de grote karbouw werd opengereten.

Het volk juichte: “Minang Kerbau, minangkabau”, wat wil zeggen: “de karbouw wint”.

Zo kwam het Minangkabau-volk aan hun naam.

Zo overwon het verstand het van de kracht en sindsdien bouwen de mensen in Sumatra hun huizen: met gebogen dak, alsof er horentjes opstaan, een teken van slimigheid.

Omdat de Nederlanders in Indonesië honderden jaren de baas waren hebben zij veel mooie dingen overgenomen en meegenomen, zoals ook de stijl van de huizen. In Bloemendaal staat zo’n huisje (Batak-huisje) in het hertenkamp en als je goed op let ga je deze huisjes nu vaker zien.

3. VERDIEPEN

DIEREN IN BEELD

Bezoek onze website voor meer beelden: www.hertenkampbloemendaal.nl

Damherten

In ons hertenkamp leeft een roedel damherten. Een roedel bestaat uit een groep vrouwtjes (hinden) en één mannetje (hertenbok). Een opvallend kenmerk van een damhert is te zien bij het mannetje, bij zijn gewei zijn de einden van de takken met elkaar verbonden door platen. Het gewei wordt in april/mei afgeworpen waarna het meteen weer aangroeit. Damherten kunnen wel 25 jaar worden. In juni/juli, na een draagtijd van 230 dagen, worden de kalfjes geboren.

Naast het damhert zijn er de volgende dieren waar je er twee van mag kiezen voor de les:

Afrikaanse koe

Onze koe, haar naam is Dushi, is een kruising van een Nederlandse koe met een Afrikaanse koe. Ze is zo'n 10 jaar geleden, vanuit een kinderboerderij die moest bezuinigen, in ons hertenkamp gekomen. Ze is 16 jaar, een oudje dus. Helaas heeft zij last van COPD (de dierenvariant), dat is een longziekte. Vooral 's zomer, als het erg warm is, heeft zij daar veel last van en is flink benauwd. Toch heeft zij al meerder hete zomers overleefd.

Hollandse landgeiten

In 2017 heeft het Hertenkamp zich kunnen verrijken met 2 Hollandse landgeiten. In het begin van de zestiger jaren was de landgeit op enkele exemplaren na verdwenen. Maar gelukkig heeft in 1971 het Rijksinstituut voor Natuurbeheer het opgepakt om deze Hollandse landgeit niet uit ons landschap te laten verdwijnen.

Barbarie eenden

De muskus-eend of Barbarie-eend is een eenden soort die oorspronkelijk uit Midden- en Zuid- Amerika komt. Ze hebben zwemvliezen, maar we zien ze nooit in de vijver. Ze geven er de voorkeur aan om op het land te blijven.

Ouessant schapen

De schapen in het Hertenkamp zijn Ouessant schapen. De Ouessant is het kleinste schapenras ter wereld. De naam komt van het Île d'Ouessant, een klein eilandje ten westen van Brest (Bretagne, Frankrijk). De schapen moeten in het late voorjaar geschoren worden, jarenlang kwam er een schapenscheerster langs om de schapen van hun winterjas te verlossen. Inmiddels is er ook een aantal vrijwilligers dat kan scheren. Ouessant schapen worden gemiddeld 10 jaar oud.

GASTLES & BEZOEK

Gastles door beheerder/vrijwilliger in de klas & bezoek aan het hertenkamp

Gastles

Nodig de beheerder of een vrijwilliger van het hertenkamp uit in de klas.

In een les van 45 minuten vertelt de beheerder of een vrijwilliger alles over de dieren en de verzorging ervan. De kinderen krijgen alle gelegenheid om vragen te stellen. In de les behandelen we 3 verschillende dieren die bij ons wonen. Er zijn verschillende diersoorten waar je zelf een keuze in kan maken.

Gastles - 45 minuten door beheerder/vrijwilliger

€ 35,-

Bezoek aan het hertenkamp

Wij hebben meerdere dieren van de zelfde soort. Het dier kan tijdens het bezoek van dichtbij bekeken, aangeraakt en gevoerd worden. Een bezoek duurt 45 minuten en wordt door een vrijwilliger of de beheerder begeleid. Er kunnen per bezoek maximaal 15 kinderen mee.

Wij verwachten dat de docent die meekomt actief toezicht houdt op de kinderen. Er mogen maximaal twee ouders mee als begeleiders, ook van hen verwachten wij dat zij actief toezicht houden op de kinderen.

NB Wij hebben vertrouwen in onze dieren, zolang ze niet onder druk komen te staan. De kinderen mogen mee op eigen risico. De dieren in het kamp zijn tam, maar het zijn géén kinderboerderij-dieren. Wij kunnen niet verantwoordelijk gesteld worden voor eventuele schade aan kleding of verwondingen toegebracht door de dieren.

Bezoek aan het hertenkamp tot 15 kinderen per keer - 45 minuten

€ 35,-

Voor een hele klas van zeg dertig kinderen is dat dus 2x 45 minuten € 70,-

Deze lesbrief is gratis.

4. Na het bezoek | verwerken

SPORENONDERZOEK | kennis-doe-opdracht rondom het hertenkamp

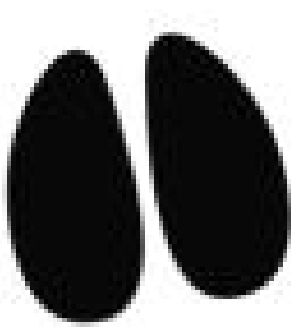
Pootafdrukken kun je het makkelijkst zien in harde modder, op zand en natuurlijk in de sneeuw. Als er modder op het pad van het hertenkamp ligt, ben je geneigd hier met een grote boog omheen te lopen. Blijf eens stilstaan en kijk goed of er afdrukken in de modder te zien zijn.

Zie je een pootafdruk op de grond, let dan op het volgende:

- Welke vorm heeft de afdruk?
- Hoeveel tenen zijn er te zien?
- Wat is de grootte van de afdruk?

MENS

KOE

HERT

SCHAAP

GEIT

EEKHOORN

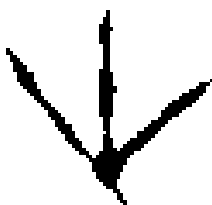
EGEL

VOS

HOND

EEND

VOGEL

HAAS

KONIJN

Optioneel: **VERWERKING|** schrijf- of tekenopdracht

Geïnspireerd op: Pluk van de Petteflet, Annie M. G. Schmidt

Opdracht (20 minuten)

1. Lees het **VOORLEESVERHAAL**

2. Denk na over wat er gebeurt als jij een boodschapper op bezoek krijgt met de boodschap dat zijn baas het hertenkamp wil hebben om huizen op te bouwen. Overleg met de dieren wat jouw plan zou zijn om te voorkomen dat iemand het hertenkamp gaat kopen.

3. Schrijf het op. (groep 5 t/m 8)

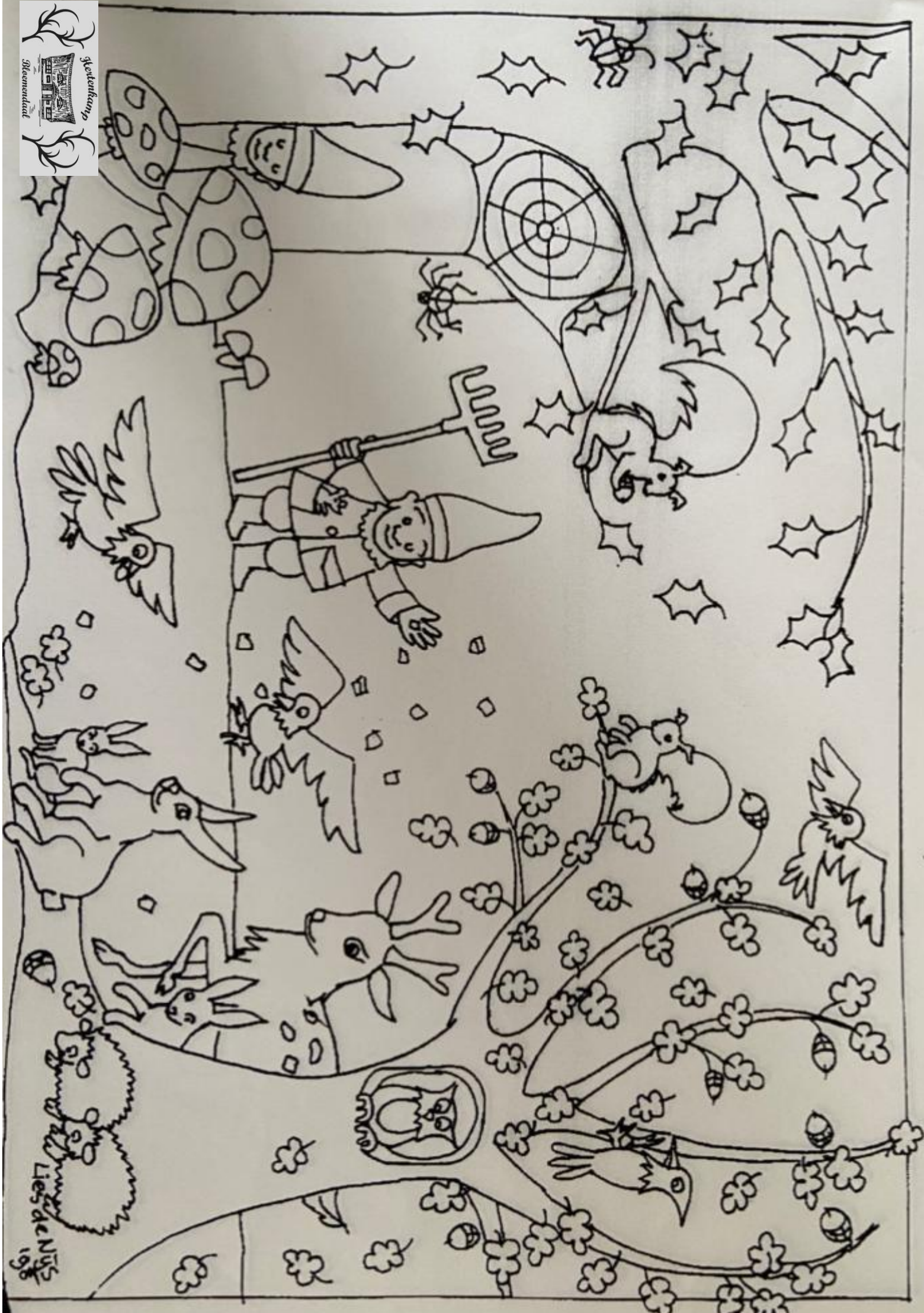
OF

Teken het. (groep 3-4)

OF

Kleur de kleurplaat (groep 1-2)

> zie volgende pagina.

5. FEEDBACK - EVALUATIE

We horen graag hoe je deze lesbrief en het bezoek aan het hertenkamp hebt ervaren.

Laat het ons gerust weten via een e-mail aan info@theaterinschool.nl

We streven er naar dat het materiaal aansluit bij de wensen van de gebruikers, docenten én leerlingen. Valt iets je op, denk je dat iets beter of anders kan? Laat het ons weten. Wij geloven dat het materiaal beter wordt wanneer je open staat openstaat voor kritiek. En passen het materiaal ook aan naar aanleiding van feedback.

6. CONTACT

Bij vragen of voor gastlessen en bezoek kun je altijd contact met ons opnemen:

Hertenkamp Bloemendaal

Olga van der Mark, coördinator educatie

06 46202202

Colofon

UITGAVE

©Hertenkamp Bloemendaal 2021

Auteur: HenriekFabriek, Henrike van Engelenburg

Deze lesbrief kwam tot stand in nauwe samenwerking met en verkreeg het Keurmerk Lesmateriaal via:

Theater in School | Postbus 97 | 2080 AB Santpoort-Zuid
023.531 62 22 www.stichtingoto.nl | www.theaterinschool.nl

Met speciale dank aan Maaïke van den Eijkhof- Dorjee, De Josephschool Bloemendaal

